

tenim les dues formes *arrancar* i l'antiga i dialectal *arrincar*, totes dues des del S. XIV (DCEC, 276a13, 25 i n. 6), i totes dues antigament amb els dos sentits bàsics del castellà antic (allí de més a més *arrigar* dialectal, 275b41-47, provinent d'ERADICARE).

L'oc. *arrancar* d'acc. semblant, apareix ja en algun trobador antic (Peire Vidal, fi S. XII) i altres fonts clàssiques com el *Jaufré*: «-l jaian --- / venc ves un arbre corent, / qu'él va-l penre per una branca, / e tira-l, e l'arbre s'aranca; / e enans que l'agués levat ---» (v. 5708). Avui és del Llenguadoc, en el sentit ampli i agafant fins a l'Alta Alvèrnia, i després segons l'ALF («arracher les mauvaises herbes», m. 59), no reapareix fins al Comtat de Niça: dels testimonis antics, els dos que he esmentat són llenguadocians, i l'altre que dona Rayn. no és de bon localitzar; entremig (on l'ha reemplaçat *derrabà*), si no absència, forta minva de vitalitat.⁹

L'extensió del mot en els parlars d'Itàlia té gran importància, en la mesura que es tracti de formes autòctones; car M-Lübke es mostra inclinat a eliminar-les, les unes com a termes més o menys tècnics, en gran part d'altres etimologies¹⁰ i en part d'origen hispànic, i les del Migjorn i les illes com a catalanismes o hispanismes: en això últim pot tenir, almenys en part, raó (pel que fa al sard, potser també el napolità i el sicilià), però en el conjunt és segur que exagera i hi ha molt d'autòcton: des de Niça l'àrea del mot continua clarament cap a llevant; també el Battisti-Alessio confirma que *rancar* «svellere, stirpare, cavare», «prendre con vivezza», etc., es troba en molts parlars del Piemont, Ligúria i meitat occidental de l'Emília i Lombardia, fins a Reggio, Parma, Piacenza, Pavia i Milà inclosos (però ja no a Bologna, Brescia, Romagna).¹¹

En el Mezzogiorno en trobem testimonis més esparsos i més delicats de jutjar. El vocabulari napolità dels Filopàtridi només en dona exs. literaris i reconeix l'origen hispànic; a Sicília els diccs. poc ens ajuden,¹² en tot cas allí no és un mot recent: *arrancari* «metter mano» en una peça de Vincenzo Belando (de Castelnuovo, fi S. XVI), «afferrare» en una de Tommaso Aversa (de la banda de Messina, a. 1638);¹³ tampoc acabo de veure les coses clares pel que fa a alguna dada solta de Tàranto (Alessio) ni a les de Calàbria;¹⁴ però tanmateix sembla haver-hi coses autòctones ací i allà al llarg de l'Adriàtic o de la meitat oriental de la Península: Abuzzi *arrangà-s'* «arrampicarsi, inerpicarsi, aggramparsi» (Finamore), Metauro (*a)ranchè* «dissodare» (Conti), Grottamare (Marques) (*a)rangó* «rubare» (Neumann-Sp., *BbZRP* XI, 57); en una part de l'Aretino (prop del límit ombrià, al SE. d'Arezzo, però no a la part Nord) *fare il ranco* «abbattere e bruciare boschi per dissodare e mettere a coltura intensiva il terreno in monte».¹⁵

Sobre les etimologies proposades no repetiré tot el que es pot veure en el DCEC. Diez, Cuervo i d'altres van relacionar amb *ranc* 'ranquejant, coix' i el seu punt de partida germànic, idea que M-Lübke (REW, 9575) modificava suposant com a ètmon un gòtic

*WRANKJAN 'tòrcer estirant', deduït de l'angl. *wrench*, l'a-l. mj. *renken* i derivat de la mateixa arrel germànica que *ranc*; però és impossible per raons fonètiques: WR- hauria donat *guar-* i -KJAN > *cir*. Alguns (idea preferida en l'AlcM, i més desenrotllada per M-L. i el DCEC) observant que en llatí hi ha ERADICARE 'desarrelar' i ERUNCARE 'eixarcolar', amb sentits no mancats d'afinitat i aquest usat per l'espanyol Columella, i conservat per l'abruzzès *arrongà* id., tocà *arroncane*, fr. prov. *aronsé* i algun continuador dalmàtic i romanès,¹⁶ van pensar que d'un encreuament d'aquests dos mots podia sorgir un *ESRANCARE que expliqués el nostre; M-Lübke objectava que per a això ERADICARE hauria hagut de perdre primer la seva r, la qual, al contrari, essent llarga, duia accent tònic en les formes del present, i si aquesta raó no és preemptòria s'afegeix a la inversemblança enorme d'un mot estès pertot, des de les albes literàries, per la meitat o més de la Romània, amb sentits en gran part ben allunyats del d'eixarcolar o de tota noció rústica, amb arrel única RANK- o RENK- pertot arreu, que s'hauria hagut de crear del no-res, per una confusió entre mots ben diferents, quan de més a més hi ha encara greus escrúpols en el terreny merament formal.

Per dir-ho així, acorralat a una situació sense sortida, vaig provar en el DCEC, una darrera escapada. Impressionat també per l'antiguitat màxima de l'accepció guerrera en castellà i en gallego-portuguès, deia (vegeu-ho molt més descabdellat en el DCEC): «el significat antic 'desbandar, vèncer', 1015, potser sigui el primitiu; partint d'una variant arcaica **esrancar* (compareu el gall. ant., arag. ant. i oc. *derrancar*, i el cat. *arrencar*) podria ser derivat del cat. ant. *renc*¹⁷ o del fr. ant. *ranc* (tots dos signifiquen 'rengle de tropes' i vénen del germ. HRING) que passaria des del sentit de 'trençar l'alineació' a 'desbandar' i de 'treure de les files' a 'separar'¹⁸ per arribar finalment a 'desarrelar'. En Moll en la segona ed. del seu dicc. exposa aquesta idea lleialment com a possible «cal reconèixer, però, que aquesta explicació està lluny d'esser segura». Adonem-nos que Moll degué haver de recórrer una mica a la seva deferent cortesia, que agraeixo. Però ja fa molts anys que jo també em vaig adonar que ací m'havia deixat extorsionar per l'avidesa d'assenyalar al futur algun camí, alguna esperança en les recerques: en l'article del DECH ja enllestit anys enrere, no gosant encara llançar-me a un nou esforç, ho vaig exposar un cop més, accentuant encara les fortes reserves que ja hi feia vint-i-sis anys enrere.

¿Com seria possible que un significat estrany a tres dels cinc dominis romànics que coneixen el mot, i que en els altres dos revela, antiquant-se aviat, la seva escassa robustesa, hagués estat el primitiu pertot? D'altra banda calia així admetre que el mot fos un manlleu en cast. i port., contra tota versemblança filològica i lexicològica, i que justament s'hagués pres, la forma amb *a*, del francès (on el verb no existeix en absolut), la forma amb *e* del cat.-oc., on el verb precisament no existeix amb aquest significat.¹⁹ Per això fins MzPi tot i ser l'home del Cid ja ho explica